

ר' משה בן נחמן. ביוגרפיה אינטלקטואלית. עודד ישראלי. ירושלים, מאגנס, תשפ"א.
440 עמ' (oyisraeli@gmail.com)

הרמב"ן זצ"ל הוא מן החשובים והמפורסמים בגדולי ישראל מתקופת הראשונים. יצירתו מקיפה את התורה כולה - פרשנות התלמוד ופסקים, פירושי תנ"ך וספרי הגות, רישומי ויכוחים עם נוצרים ודברי הגות ומחשבה, פשט ורמז ודרש וסוד. נוסף על כך עסק בצרכי ציבור, התערב והשפיע והכריע בפולמוסים תורניים-ציבוריים, היה נציג יהודי ספרד בוויכוח ברצלונה המפורסם, ובסוף ימיו ממחדשי היישוב היהודי בארץ ישראל. 'אביהם של ישראל' הוא נקרא בפי מרן הראי"ה ובפי רבים אחרים, ולא לשוא. הרב פרופ' עודד ישראלי, בוגר הישיבה וה'כולל' בשעלבים ולפנים רבו של קיבוץ מגדל עוז שבגוש עציון, עושה חיל גם באקדמיה, ועתה הוא משמש כחוקר ומרצה במחלקה למחשבת ישראל באוניברסיטת בן גוריון שבנגב. זהו ספרו השלישי (שני הקודמים עסקו בעיונים ומחקרים בספר הזהרה), והמיוחד שבספר מקיף ומרתק זה הוא הקישור שעושה המחבר בין תורתו של הרמב"ן בשלבי חייו השונים לבין מקומות התורה הגדולים בימיו, שהרי למרות שנולד בעיר גירונה שבספרד הנוצרית וכמעט כל חייו חי בה - מקורות ההשפעה התורנית עליו נעים מצרפת של בעלי התוספות, שלתורתם התוודע בעיקר בזכות קרובו ומחותנו רבינו יונה גירונדי שלמד תקופה מסוימת בישיבת חכמי איוורא שבצפון צרפת והעביר מתורתם בעל פה ובכתב לספרד, דרך תורת גדולי ספרד ופרובנס בדורות שלפניו, ועד הגאונים, חכמי צפון אפריקה ומקובלי דורו. בספר דן פרופ' ישראלי ביצירתו של רמב"ן מזווית ראייה ביוגרפית, היסטורית ותרבותית, ומתאר את תולדות יצירת חיבוריו תוך התייחסות למהלך חייו. לדעתו יש להבין את עולמו הרוחני של הרמב"ן על רקע מכלול יצירתו, כולל החלקים ממנה שנראים לכאורה שוליים וצדדיים ולא במרכז חייו הרוחניים, שהרי כשישים שנה חרש וזרע הרמב"ן במרחבי התורה השונים, ועם ישראל לדורותיו נהנה באופן מופלג מהפירות המופלאים שצמחו בשדותיו. הספר כולל תשעה פרקים, שכל אחד מהם מתמקד ב'תחנה' אחרת בחיי הרמב"ן - היצירה התלמודית-הלכתית בצעירותו, פולמוס הרמב"ם ומה שסביבו, פירוש התורה, קבלת הרמב"ן, היחס לעבודת ה' על פי כתבי הרמב"ן השונים, החלק של הרמב"ן בפולמוס היהודי-נוצרי, הרמב"ן בארץ ישראל בסוף ימיו וההשלמות שלו ליצירותיו. לכל זה הגיע פרופ' ישראלי אחרי לימוד רב-שנים ובידורים ממצים שהקיפו את תורת הרמב"ן כולה ואת המון המחקרים והביגרפיות שכבר נכתבו סביבו וסביב תורתו במהלך הדורות, והתוצאה בהחלט משובחת.

דרך אגב, הרב עודד טוען שהזכויות לתואר 'חידושים' לפירושי ראשונים על התלמוד שמורות לרמב"ן, הוא הראשון שקרא כך לפירושו והשאר היסטוריה... רק הערה קטנה אחת: בעמ' 25 מעיר המחבר שהיו שמצאו בדברי הרשב"ץ בשו"ת התשב"ץ ח"א סי' עב (עמ' קנח-קנט במהדורת מכון שלמה אומן ומכון ירושלים) מקור לכך שאחד מאבות אבותיו של הרמב"ן היה ר' יצחק הברצלוני (אלברגלוני), אך לדעתו זהו מקור קלוש. אך כך כתוב שם: 'והרב רבי משה בר נחמן זקנו של מורי חמי ז"ל היה ממשפחתו [של ר"י אלברגלוני]... נראה שממשפחתו ויוצאי ירכיו היה'. מתברר שגם הרשב"ץ ידע שאין הוכחות ברורות למסורת משפחתית זו, ולכן הוא אומר 'נראה'; אבל לענ"ד מסורת שהתקבלה על דעתו של רבנו הרשב"ץ לכאורה מספיקה כדי להשאיר את העובדה הזו לפחות בסימן שאלה, ואין מקום לדחות את דבריו בקלות יד ולקרוא להם 'מקור קלוש'. המפתח המפורט בסוף הספר יעיל ביותר, ומציג בהרחבה ובנוחות את עושר הידיעות שבו. יישר כוחו של ידידי הרב עודד נר"ו על הספר החשוב והמועיל הזה.